

פורים - "מלחמה לה' בעמלק מדור דור"

כותב הרב יצחק הוטנר זצ"ל: "מלחמה לה' בעמלק מדור דור. כלומר, מלבד המלחמה בעמלק בכל דור ודור ... הנה עיקר המלחמה בעמלק הוא בצירוף של דור לדור. ... מפני שבצירוף הזה גנוז הוא אור הגאולה... המקום היותר חביב לעמלק להעמיד את עצמו הוא החלל המתהווה בין דור אחד למשנהו... צירוף הדורות ע"י אב ובן, ורב ותלמיד... הוראה זו שהתלמידים הם כבנים, היא נשמת חייה של מצות הרבצת התורה". (פחד יצחק, פורים, עניין יט)

פסח - "למען תספר באוזני בנך"

מדוע אין מברכים על 'מצוה עשה' של סיפור יציאת מצרים, כמו בכל המצוות 'עובר לעשייתן'? לפני תחילת הימגיד היינו צריכים לברך 'אשר קדשנו במצוותיו וציוונו לספר את סיפור יציאת מצרים'! הרב עובדיה זצ"ל מביא שיטות שונות. מפורסמת שיטת הרשב"א שאומר שמצווה שתלויה בדעת אחרים אין מברכים עליה. הרשב"א מביא דוגמא לכך, מצות צדקה. היינו מצפים שלפני שניתן צדקה נברך על המצווה הזו. אומר הרשב"א כיון שהנתינה תלויה בדעת העני אם יקבל או לא אין מברכים עליה.

מכאן לומד הרב עובדיה זצ"ל למצוות סיפור יציאת מצרים שהיא תלויה בדעתו של הבן, שהרי עיקר המצווה לספר לבן והוא כותב: "והבן - אם ירצה להטות אוזן קשבת או לא", והרי יש לנו כלל שמצווה שתלויה בדעת אחרים אין מברכים עליה. (חזון עובדיה על פסח ח"א סי' יט)

אם כן יש לנו כאן ברור בעניין מהות מצוות סיפור יציאת מצרים. כאן כתוב שהאב לא יכול לקיים את המצווה, או לקיים אותה כהלכתה בהידור אם בנו לא כאן, או שהוא כאן בגופו אבל ליבו לא כאן. בשביל לספר את סיפור יציאת מצרים, צריך שהבן יישב ליד אביו וליבו פתוח לשמוע את הסיפור. חלילה, אם הבן לא מקשיב, או לא מעוניין לשמוע, או לא מחובר אל אביו, אם חלילה זה המצב, אין למי לספר, לא מקיימים את המצווה, שהרי התורה מנסחת את המצווה: "והגדת לבנך", "למען תספר באוזני בנך" ואם אין אוזן שומעת יש כאן בעיה.

מכאן שצריך להגיע לליל הסדר כשליבו של הבן פתוח לשמוע, כשהאב והבן מחוברים, מחובקים, אוהבים, מכבדים זה את זה, שמחים זה בזה - אז הבן רוצה לשמוע, הוא נמצא איתנו ליד שולחן הסדר, האב משמיע את הסיפור, המסורת עוברת והשרשרת אינה ניתקת.

סבלנות חינוכית אינה ויתור

הרב נריה זצ"ל הסביר את החלטתו של יעקב אבינו שלא להוכיח את בניו אלא סמוך למותו: "יעקב אבינו חשש להתרחקות בניו כתוצאה מהתוכחה, כפי שמסביר הספרי. אמר לו: ראובן בני, אומר לך מפני מה לא הוכחתך כל השנים הללו, כדי שלא תניחני ותלך ותדבק בעשו אחי.

אם חשש יעקב אבינו להוכיח את בניו שבטי י-ה מחשש זה, מה אנו יכולים לומר? מכאן נלמד גם אנו, שעלינו לנקוט בגישה חינוכית סלחנית... מחשש להתנגשות שתביא לידי התרחקות וניתוק. אם נוכיח את בנינו ותלמידינו בתקיפות או בכעס חס וחלילה, בדורנו שדלתותיו פתוחות לעולם והעולם הרחב קורץ ומפתה, להיכן יגיעו בנינו?"

הרב נריה זצ"ל היה אומר: 'סבלנות חינוכית אינה ויתור, זו הבחירה החשובה ביותר שלנו'.

(נר למאור, עמ' 157)